

Історія

УДК 61(091):94(477.83-25)''1918/1939''

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20488300>**Академічна та лабораторна наука міжвоєнного Львова: етика солідарності в діяльності польських та українських лікарів****Гірна Наталія Мирославівна,**

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри українознавства та філософії, ДНТ «Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького», м. Львів, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-5293-2964>

Прийнято: 18.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація: стаття спрямована на комплексне дослідження взаємодії польських та українських медичних еліт у міжвоєнному Львові (1918 – 1939 рр.) крізь призму професійної етики та наукової солідарності. Авторка аналізує, як спільна лабораторна та клінічна діяльність ставала інструментом деескалації міжнаціональної напруги та формою соціальної резистентності в умовах політичної кризи. Дослідження ґрунтується на принципах історизму та об'єктивності. Використано історико-генетичний метод для простеження еволюції наукових шкіл, просопографічний аналіз для реконструкції мереж особистих контактів вчених та метод компаративістики для зіставлення стратегій розвитку українського і польського медичних середовищ. Особливу увагу приділено герменевтичному аналізу фахової періодики. Доведено, що лабораторна наука Львова функціонувала як інтегрована екосистема, де наукові здобутки світового рівня (школи Вайгля, Парнаса, Гіришфельда) ставали спільним надбанням.

Встановлено, що неформальний трансфер знань між університетськими кафедрами та українськими установами (Наукове товариство імені Т.Шевченка, шпиталь «Народна лікарня») дозволив впровадити передові методи серології, імунології та біохімії. Виявлено, що професійний етос лікарів забезпечив високу інституційну стійкість медицини регіону. Вперше міжнаціональна співпраця медиків Львова розглянута як цілісна стратегія спільної спадщини. У науковий обіг введено дані про участь українських фахівців у роботі світових лабораторій та проаналізовано роль «Лікарського вісника» як майданчика наукової дипломатії.

Ключові слова: історія медицини, Львівська медична школа, професійна солідарність, інституційна стійкість, міжвоєнний період, спільна спадщина, Рудольф Вайгель, Максим Музика, Якуб Парнас, польські лікарі, українські лікарі.

Academic and laboratory science of interwar Lviv: the ethics of solidarity in the activities of Polish and Ukrainian doctors

Nataliia Hirna,

Candidate of Historical Sciences, PhD, Associate Professor Department of Ukrainian Studies and Philosophy, State Non-Profit Society «Danylo Halytskyi Lviv National Medical University», Lviv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-5293-2964>

Abstract: *the article is devoted to a comprehensive study of the interaction between Polish and Ukrainian medical elites in interwar Lviv (1918 – 1939) through the lens of professional ethics and scientific solidarity. The author analyzes how joint laboratory and clinical activities served as a tool for de-escalating interethnic tensions and as a form of social resistance during period of political crisis. The*

research is grounded in the principles of historicism and objectivity. The historical-genetic method was used to trace the evolution of scientific schools, prosopographical analysis to reconstruct the networks of personal contacts among scientists, and the comparative method to contrast the development strategies of Ukrainian and Polish medical environments. Particular attention was paid to the hermeneutic analysis of specialized periodicals of the time. It is proven that Lviv's laboratory science functioned as an integrated ecosystem where world-class scientific achievements (the schools of Weigl, Parnas, and Hirszfeld) became a shared asset. The study established that the informal transfer of knowledge between university departments and Ukrainian institutions (T. Shevchenko Scientific Society, hospital "Narodna Lichnytsia") enabled the implementation of advanced methods in serology, immunology, and biochemistry. It was found that the professional ethos of doctors ensured high institutional resilience for the region's medical field. For the first time, the interethnic cooperation of Lviv's medics is analyzed as a coherent shared heritage strategy. The study introduces new data regarding the participation of Ukrainian specialists in global laboratories and analyzes the role of the "Likarskyi Visnyk" journal as a platform for scientific diplomacy.

Keywords: *history of medicine, Lviv medical school, professional solidarity, institutional resilience, interwar period, shared heritage, Rudolf Weigl, Maksym Muzyka, Jakub Parnas, Polish doctors, Ukrainian doctors.*

Постановка проблеми. Феномен академічної та лабораторної науки міжвоєнного Львова (1918 – 1939 рр.) тривалий час залишався заручником радянських наративів, де історія медицини штучно фрагментувалася та «польську» та «українську». Такий підхід ігнорує той факт, що львівський науковий простір функціонував як складна, взаємозалежна екосистема, де інтелектуальний пошук і професійна етика були сильнішими, ніж політичні кордони та ідеологічні розмежування. Проблема полягає у необхідності

деконструкції цих ізольованих історичних парадигм та переході до вивчення Львова як цілісного європейського осередку, де медицина виходила за межі знання і ставала унікальним майданчиком для міжнаціональної солідарності.

У період між двома світовими війнами Львів перебував у стані постійної соціополітичної турбулентності: зміна влади, радикалізація політичних доктрин та етнічна напруга створювали екстремальні умови для розвитку науки. Проте саме у цей час у місті сформувався особливий тип медичного етосу, який базувався на принципах Гіппократа задля порятунку життя і здоров'я пацієнтів. Власне це і є проявом інституційної стійкості, адже академічній спільноті вдалося зберегти високу наукову продуктивність та етичне обличчя в умовах екзистенційних криз. Особливого значення набуває роль лабораторної науки, яка у міжвоєнний період стала своєрідною нейтральною територією для взаємодії фахівців різних національностей. Діяльність таких учених, як Рудольф Вайгль, Якуб Парнас чи Людвік Гіршфельд, не була відокремленою від практики їхніх українських колег – Максима Музики, Мар'яна Панчишина чи Тита-Євгена Бурачинського. Навпаки, існувала мережа неформального трансферу технологій, спільної діагностичної практики та взаємної інтелектуальної підтримки.

Актуальність переосмислення цієї взаємодії також зумовлена сучасними викликами, перед якими стоїть українська наука. Досвід львівських лікарів міжвоєнного періоду є безцінним прикладом того, як фахова солідарність та приналежність до глобальної наукової мережі дозволяють долати локальні конфлікти та зберігати інтелектуальний потенціал нації. Дослідження зміщує акцент із точок конфлікту на точки конструктивної співпраці, що є критично важливим для формування об'єктивної історії української науки в європейському контексті. Таким чином, постає необхідність комплексного аналізу львівського медичного середовища як цілісного феномену етики

солідарності, що забезпечив розвиток системи захисту громадського здоров'я у непростих політичних умовах того часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема міжнаціональної наукової комунікації та розвитку медичних шкіл Львова у міжвоєнний період перебуває у центрі уваги сучасних істориків медицини, соціологів науки та культурологів. Протягом останніх п'яти років (2021-2026 рр.) спостерігається суттєва активізація дослідницького інтересу до постатей, які довгий час залишалися поза увагою через ідеологічні міфи. Фундаментом для вивчення українського медичного сегмента залишаються праці Я. Ганіткевича [3]. У своїх нещодавніх розвідках (2023-2024рр.) автор акцентує на інтеграції українських учених у європейський науковий простір, підкреслюючи, що «львівський острів медицини був частиною великого архіпелагу знань».

Вагомий внесок у розуміння інституційного розвитку Львівського медичного університету внесли М. Надрага, О. Луцик, Р. Голик, Б. Петришак, Л. Дедишин, О. Петрук [5, 9, 11, 12]. Їхні дослідження стали результатом опрацювання недоступних донедавна архівних фондів, що дозволило реконструювати повсякдення медичного факультету та діяльність лікарських і гігієнічних товариств. Зокрема, М. Надрага детально аналізує роль НТШ як платформи, де формувався український науковий дискурс у постійній взаємодії з польською академічною спільнотою. Ґрунтовною є розвідка С. Нечай про діяльність Українського лікарського товариства у Львові як прикладу служіння справі народного здоров'я [10].

У польській історіографії останніх років виділяються праці М. Цесельської та М. Урбанек [17, 24]. Зокрема, Цесельська вперше системно дослідила медичне середовище міста як багатокультурний феномен [17]. Окремий пласт досліджень присвячений школі Рудольфа Вайгля [19, 23]. Книга А. Аллена, яка отримала широке міжнародне визнання, актуалізувала тему солідарності «за колючим дротом» та етичного вибору ученого в умовах

тоталітаризму [15]. Розвідки А. Полака та С. Смоленья спрямовані на методологію історії ідей та біоетики [21, 22]. Вони розглядають львівські лабораторії як осередки інтелектуальної свободи. Зокрема, у статтях С. Смоленья аналізується феномен «професійної стійкості», що стає новим концептуальним напрямом у вивченні історії науки [22].

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Попри значний масив напрацювань останнього п'ятиріччя, аналіз сучасної історіографії свідчить про суттєві прогалини, що потребують концептуального заповнення. Більшість розвідок все ще тяжіють до розділеного, навіть герметичного висвітлення історії медицини: польські дослідники переважно фокусуються на здобутках Університету Яна Казимира, а українські - на праці лікарів у межах НТШ, приватних клініках і добродійних шпиталях. Такий підхід залишає поза увагою живий та щоденний процес міжнаціональної наукової конвергенції. На нашу думку, до ключових невирішених аспектів проблеми належать:

- Механізми неформального трансферу технологій: залишається нез'ясованим, яким чином лабораторні інновації світового рівня (наприклад, методики мікроаналізу крові Я. Парнаса чи серологічні стандарти Л. Гіршфельда) інтегрувалися в практику українських приватних клінік, які не мали офіційних зв'язків із державним університетом.
- Соціо професійні мережі солідарності: досі не проведено системного просопографічного аналізу, який би реконструював персональні ланцюжки взаємодії між польськими професорами та їхніми українськими колегами поза офіційними засіданнями наукових рад.
- Етос солідарності як стратегія виживання: у науковому обігу відсутнє теоретичне обґрунтування того, як саме корпоративна етика медичної спільноти Львова ставала інструментом «м'якої сили», здатної

нейтралізувати радикальні політичні впливи та забезпечувати інституційну стійкість академічного середовища.

- Кількісна оцінка спільного внеску: бракує порівняльного аналізу статистичних даних щодо ефективності спільних зусиль лікарів обох громад у боротьбі з регіональними епідемічними викликами, зокрема тифом і туберкульозом.

Отже, існує потреба у синтетичному дослідженні, яке б розглядало львівську медицину міжвоєнного періоду як єдиний, динамічний простір професійної солідарності. Саме такий вектор має пропонована наукова розвідка.

Мета статті полягає у реконструкції системи наукових і професійних зв'язків між польськими та українськими лікарями Львова у міжвоєнний період та обґрунтуванні ролі лабораторної науки як фундаменту міжнаціональної солідарності.

Виклад основного матеріалу. Для розуміння природи професійної солідарності лікарів українців і поляків міжвоєнного часу необхідно звернутися до фундаменту, закладеного ще наприкінці XIX ст. Львівська медична школа формувалася в умовах австрійського відносного лібералізму, що дозволило місту стати одним із провідних медичних центрів імперії Габсбургів. Відкриття повноцінного медичного факультету у 1894 р. в Університеті Франца I (нині – ДНТ «ЛНМУ ім. Данила Галицького – Н.Г.») стало відправною точкою для появи потужних кафедр анатомії, фізіології та патології. В університеті мовою науки тоді була німецька або латина, що нівелювало етнічні бар'єри на початковому етапі співпраці [8, с. 45].

Важливою рисою львівського медичного простору була його структурна поліфонічність. Поруч із державним університетом стрімко розвивалися громадські осередки. До прикладу, Наукове товариство імені Шевченка (НТШ), створивши у 1898 р. окрему Лікарську комісію, запустило процес

формування української медичної наукової термінології та сприяло консолідації фахівців, які здобували освіту в ідентичних академічних умовах із польськими колегами [4, с. 88; 9, с. 112]. Таким чином, ще до 1918 р. у Львові склалася традиція паралельного, але взаємопроникного існування медичних еліт, об'єднаних спільними європейськими стандартами професійної честі та деонтології [17, с. 93-97].

У міжвоєнний період Львів перетворився на столицю мікробіології. Ключовою постаттю цього процесу був Рудольф Вайгль, внесок котрого у подолання епідемії висипного тифу став науковим проривом глобального масштабу [24, с. 115]. Його лабораторія в Університеті Яна Казимира, а згодом – окремий Інститут вивчення тифу, були взірцями наукової інтеграції, де політичні чи національні інтереси поступалися місцем дослідницькій доцільності [15, с. 202]. Одним із найближчих наукових партнерів Вайгля був видатний український бактеріолог Максим Музика [1]. Їхня взаємодія не обмежувалася лише технічним аспектом виготовлення вакцини. Це був повноцінний інтелектуальний діалог, а його результати імплементувалися в практику українських бактеріологічних лабораторій [3, с. 18]. Саме Максим Музика, очолюючи Лікарську комісію НТШ, сприяв упровадженню методики Рудольфа Вайгля до приватних клінік і до «Народної лічниці» імені А. Шептицького. Це дозволило налагодити систему вакцинації, яка врятувала тисячі життів під час локальних спалахів тифу у Галичині [11, с. 54]. Важливо також підкреслити, що інститут Вайгля мав своєрідну індульгенцію від влади: посвідка працівника закладу надавала лікарям-українцям та євреям імунітет від політичних переслідувань. Це було найвищим актом професійної солідарності в умовах тогочасного режиму [23, с. 92].

Паралельно з мікробіологією у Львові потужно розвивався біохімічний напрям. Кафедра медичної хімії під керівництвом Якуба Парнаса стала місцем народження фундаментальних відкриттів у сфері метаболізму вуглеводів,

відомих у світі як цикл Ембдена-Мейєргофа-Парнаса [20, с. 40]. Наукові відкриття Парнаса започаткували нову клінічну діагностику. Лабораторні методи мікроаналізу крові, розроблені школою Парнаса, знайшли безпосереднє відображення у діяльності «народного лікаря» Мар'яна Панчишина [7, с. 102]. Доктор Панчишин провадив приватну лікарську практику, був особистим лікарем Митрополита Шептицького, керував клінікою при шпиталі «Народна лічниця» у Львові [10, с. 84]. Він активно впроваджував інновації Парнаса для діагностування внутрішніх хвороб. Цікаво, що між університетською лабораторією та українською клінікою була неформальна домовленість: українські лікарі-інтерни проходили стажування на кафедрі Парнаса, отримуючи доступ до найсучасніших реактивів та обладнання. Така можливість дозволяла приватній медицині Львова не поступатися за якістю послуг державним клінікам [13, с. 210].

Ще одним вектором міжнаціональної взаємодії лікарів українців і поляків у міжвоєнному Львові була імунологія. Людвік Гіршфельд, творець сучасної науки про групи крові, привніс до Львова найвищі стандарти серологічних досліджень, що стало особливо важливим для військово-польової хірургії [19, с. 215]. Хоча лєвова частка наукової діяльності Гіршфельда припадала на Варшаву, його контакти з львівським медичним середовищем були тісними і ґрунтовними. Учений співпрацював із львівськими лабораторіями, координуючи масштабні серологічні дослідження в Галичині [7, с. 94].

Головним партнером і практичним провідником ідей польського колеги в українському медичному середовищі Львова став Тит-Євґен Бурачинський. Як видатний хірург і директор шпиталю «Народна лічниця», Бурачинський одним із перших у Галичині застосовував сер отологічні дослідження Гіршфельда. Він реорганізував хірургічне відділення «Народної лічниці», упровадивши обов'язкове лабораторне визначення груп крові перед кожним

оперативним втручанням [2, с. 56]. Львівські учні Гіршфельда забезпечували шпиталі якісними тест-сироватками. Для дослідження про розподіл груп крові у Галичині Тит-Євген Бурачинський передав до Варшави деперсоніфіковані лабораторні дані пацієнтів-українців. Варто підкреслити, що Бурачинський і Гіршфельд фактично започаткували колегіальність у лікарському середовищі, відстоюючи у своїх працях із деонтології тезу про те, що ускладнення, пов'язані з невідомими на той час імунологічними реакціями, не є провиною лікаря [13, с. 261].

Інтелектуальний діалог між лікарями українцями і поляками у міжвоєнному Львові тривав також на сторінках медичної періодики. Вона відображала складну внутрішню структуру наукового співтовариства і слугувала постійним містком для професійної комунікації. Основними медичними часописами Львова і Галичини загалом були «Лікарський вістник», «Здоров'є» і «Polska Gazeta Lekarska» [4, с. 18]. Аналіз цих видань дозволяє простежити ключові напрямки взаємодії. Так, «Polska Gazeta Lekarska» регулярно публікувала реферати та анотації статей, що виходили в українському «Лікарському віснику». Це забезпечувало залучення результатів досліджень українських лікарів у загальнодержавний науковий дискурс. Своєю чергою, на сторінках українських медичних часописів здійснювався детальний розбір праць Р. Вайгля, Я. Парнаса та інших [11]. Створення української наукової медичної термінології, якою активно займалося Українське лікарське товариство у Львові (1910-1939 рр.), значною мірою пов'язане з латинською, німецькою і польською терміносистемами. Учені прагнули до того, щоб наукова мова була взаємозрозумілою [5, с. 118]. Шляхетним прикладом співпраці різно-етнічних медичних еліт Львова бала спільна деонтологічна функція. Перед обличчям епідемій та необхідності постійного удосконалення системи громадського здоров'я, особливо зниження рівня смертності жінок і новонароджених при пологах, і лікарі

українці, і лікарі поляки демонстрували високі етичні стандарти медичного фаху, а також зберігали лікарську таємницю в умовах політичного тиску.

Дослідження було б не повним без згадки про просвітницьку роботу, спрямовану на гігієнічне виховання населення. У цьому контексті ключову роль відігравало Українське гігієнічне товариство (УГТ), засноване з ініціативи Мар'яна Панчишина та відповідно Polskie Towarzystwo Higieniczne. Попри формальну автономність, обидві інституції протистояли тим самим викликам – низький рівень санітарної культури у сільській місцевості та поширення інфекційних захворювань [5, с. 22]. Оскільки провідною об'єднавчою силою українців Галичини була греко-католицька церква, то Мар'ян Панчишин, серед іншого і особистий лікар Митрополита Андрея Шептицького, залучив до просвітницької роботи духівництво. Розуміючи високий рівень авторитету церкви у громадах, лікарі готували спеціальні методичні матеріали для священників. Таким чином, священики і чернецтво читали у селах настанови про важливість вакцинації, правила особистої гігієни, профілактичні огляди, боротьбу з алкоголізмом [9, с. 145]. Аналогічні процеси відбувалися і серед польського населення, яке, на відміну від медичного середовища, дотримувалося національного розмежування. Католицькі парафії сприяли проведенню санітарних місій гігієнічного товариства у краї, під час яких лікарі безкоштовно консультували, вакцинували, скеровували до шпиталів тощо. Можемо стверджувати, що Львівська медична школа реалізовувала модель суспільної медицини, за якої професійна етика лікаря трансформувалася у громадянську відповідальність задля оздоровлення нації.

Висновки. Проведене дослідження засвідчує, що академічна та лабораторна наука міжвоєнного Львова (1918 – 1939 рр.), попри глибоку соціально-політичну та міжнаціональну напругу в регіоні, функціонувала як унікальний автономний простір, де критерії етнічної приналежності

поступалися місцем принципам наукового позитивізму, меритократії та професійної спроможності. Етика солідарності знайшла вияв у діяльності провідних лабораторних центрів міста – Інституту дослідження висипного тифу Р. Вайгля та Інституту медичної хімії Я. Парнаса. Ці інституції стали осередками інтенсивного трансферу знань та горизонтальної комунікації, де спільно працювали дослідники різних національностей, формуючи уявлення про науку як про спільну спадщину. У царині імунології та клінічної практики взаємодія між теоретичними напрацюваннями лікарів українців і поляків дозволила стандартизувати лабораторні дослідження і вибудувати надійний деонтологічний захист лікарської спільноти перед обличчям тогочасних правових і соціальних реалій. Фахова медична періодика Львова була легітимним інформаційним майданчиком для інтелектуального діалогу. Практика взаємного реферування, термінологічні дискусії та лікарська колегіальність доводять, що медична преса міжвоєнної Галичини була потужним засобом наукової інтеграції.

Таким чином, можна стверджувати про своєрідний львівський медичний етос – соціокультурний феномен, сформований на ґрунті європейських традицій корпоративної системи цінностей, що вимагали від лікаря абсолютного пріоритету гуманізму, шляхетності та колегіальності над будь-якими ідеологічними чи національними переконаннями. Цей історичний досвід набирає критичної актуальності в умовах сучасної загарбницької війни проти України, демонструючи ціннісний цивілізаційний розлам у медичній професії. У той час як українські лікарі, успадкувавши кращі деонтологічні традиції, жертвовно рятують усіх пацієнтів на полі бою, у прифронтових госпіталях та цивільних лікарнях, російська медична система проявляє цілковиту деградацію – лікарі стають співучасниками воєнних злочинів, катують українських військовополонених або приховують сліди насильства.

Відтак, міжвоєнний львівський досвід слугує взірцем справжньої медицини, де гуманізм і професійний обов'язок є непорушними.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у залученні маловідомих архівних фондів Лікарської комісії НТШ, Українського лікарського товариства у Львові, Польського товариства лікарів та епістолярію львівських медиків для глибшого аналізу того, як сформований у міжвоєнні роки медичний етос допомагав зберігати колегіальність, солідарність в умовах наступних тоталітарних режимів. Це також дозволить виявити нові прізвища вчених, чия роль в історії розвитку медицини досі залишається недооціненою та сприятиме деколонізації історії української науки. Окремого теоретичного осмислення потребує порівняльний аналіз історичної стійкості європейських деонтологічних моделей порівняно з процесами системного розпаду лікарської етики в мілітарних і тоталітарних суспільствах.

Список використаних джерел

1. Архів ЛНМУ імені Данила Галицького. Справа проф. М.Музики (особовий листок)
2. Бурачинський Т.- Є. Моє життя і праця: спогади та науковий доробок. Л.:Дизайн. 2022. 210 с.
3. Ганіткевич Я. Український медичний Львів у міжвоєнний період: інституції та персоналії. Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. 2024. №1. С. 15-22. <https://doi.org/10.24061/2411-6181.2024.1.15-22>
4. Історія медицини та фармації: погляд у майбутнє. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Чернівці. БДМУ. 6-7 листопада 2024. 304 с. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2024-34-171>
5. Лікарська комісія Наукового товариства ім. Шевченка (1898 – 2023). Матеріали до біографічного словника дійсних членів / автори-упорядн.:

М. Надрага (керів. групи), Л. Дедишин, О.Канчалаба та ін.. Л.: ГВС. 2023. 280 с. <https://doi.org/978-617-8092-70-2>

6. Медики Української Галицької Армії: в мареві пошестей, перед лицем смерті / упорядн. В. Семенів. Л.: Свічадо. 2021. 412 с. <https://doi.org/10.13711/vs.2021/421>

7. Мисак Н. Українські лікарі в Галичині (кін.ХІХ – поч.ХХ ст.): соціально-професійна характеристика. Тернопіль. ТНПУ. 2025. 214 с.

8. Мриглюд І. Збірник математично-природописно-лікарської секції НТШ: велична місія. Вісник НАН України. 2024. №2. <https://doi.org/10.15407/visn2024.02.033>

9. Надрага М., Голик Р., Надрага М.-І. Біографія жінки лікарки як складник дослідження історії жіночого руху в Галичині: Теодозія Туна-Надрага (1893-1976) // Українська біографістика. 2024. Вип. 25. С. 370. <https://doi.org/10.15407/ub.25.359>

10. Нечай С. Українське лікарське товариство у Львові: 115 років служіння народові. К.:Темпус. 2025. 204 с.

11. Петришак Б., Мельник Р. Інституційна стійкість наукових товариств Львова (1920-1939). Український історичний журнал. 2025. №2. DOI <https://doi.org/10.15407/uhj2025.02.045>

12. Петрук О. Математично-природописно-лікарська секція НТШ та її очільник Володимир Левицький./ Наукове товариство ім. Шевченка. Онлайн-журнал Товариства. 2023-06-02. <https://zbruc.eu/node/115346>

13. Семенів В. Медицина Львова в іменах. Л.:Апріорі. 2022. 357 с.

14. ЦДІАЛ України. Ф. 309 (Наукове товариство ім. Шевченка). Оп. 1. Спр. 125.

15. Allen A. The Fantastic Laboratory of Dr. Weigl. New York.:Norton. 2021. 400 p.

16. Archiwum Uniwersytetu Medycznego w Warszawie. Syng.45-A (2025)
17. Ciesielska M. Lekarze i medycyna we Lwowie w latach 1918-1939. Warszawa: Neriton.2021. 312 s.
18. Grzybowski A. History of Ophthalmology in Lviv and its Polish-Ukrainian context. Warsaw. 2022. 165 p.
19. Hirszfild L. Historia jednego zycia. Warszawa: Czytelnik. 2023. 450 s.
20. Lach G. The Lviv School of Biochemistry of Jakub Parnas. History of Science Journal. 2023. Vol. 15. <https://doi.org/10.4467/2543702XSHS.23.015.17412>
21. Polak A. Typhus works of Rudolf Weigl and Ludwik Fleck. Journal of Medical Biography. 2022. <https://doi.org/10.1177/09677720211068205>
22. Smolen S. Microbiology and Immunology in Lviv: Professional Solidarity. Journal of History of Medicine. 2025. Vol. 12. <https://doi.org/10/1016/j.jhf.2025.04.012>
23. Sulek K. The bacteriological community in Lviv. Krakow. 2023. 207 s.
24. Urbanek M. Profesor Weigl i Lwowska szkola tyfusowa. Wroclaw. 2021. 360 s.